

egyéni kialakítottságában különösebb súlya, értéke volna. Ennél a regényé. Szántó már sokkal különbeket is írt!

VAJTAI ISTVÁN

WARWICK DEEPING: A HÁZ ÉS GAZDÁJA. (Bibliotheca.)

Ha új angol regény jelenik meg ma a magyar könyvpiacra, az olvasóközönség egy része s mondjuk meg mindjárt, a polgári irodalom giccein, bestsellerein nevelkedett része, eleve bizalommal fordul feléje. A másik rész azt kérdezi: vajjon miért adták ezt ki? Mi van benne olyasmi, amiért érdemes volt lefordítani és kiadni?

E könyvnlégyünk tárgyilagosaok. Deeping regénye elég jó helyet foglal el az utóbbi években is kiadásra került ú. n. 'szórakoztató' célú regények között. Kétségtelenül megnyerő, közvetlen hangú. Szinte magunk mellett érezzük az öreg sir Johnt, amint arisztokratikus, elkényeztetett mivoltát igyekszik a változott időnek megfelelően megváltoztatni. Ok: a világháború, amely lehetetlenné tette, hogy az ősi, tudj' Isten hány szobás ház, ott London közelében megmaradhasson a maga békességében, változhatatlan előkelő, szertartásos életével. De nem maradhat, mert a háború betör a ház békéjébe. Katonákat szállásolnak be. Sir John kénytelen egy közeli kisebb házat kibérelni és abban élni, amíg a háború tart. Közben persze fölfordul minden s az öreg úr is rájön, hogy megváltozott a világ. Próbál tehát — öreg fejjel — bekapcsolódni az új élet formálásába. Persze, nem a mi fogalmaink szerint. Nem, dehogyan. Mindössze az történik, hogy a házból, melyben eddig egyedül lakott sir John a megszokott 'hűséges' cselédséggel, kényelmesen berendezett szálloda lesz s a gazdája rájön, hogy a munka nem szegyen. De persze csak módjával és minden előkelőséget megőrizve. A vendégek nem egy szállodába, hanem 'sir John' szállodájába mennek, aki gondoskodik róla, hogy vendégei kizárólag disztingvált, csendes, finom és gazdag emberek legyenek. S az író meghatódik sir John nemesszívűségétől, aki lám gondoskodik a háborútól megesisgázott gazdag polgárok testi-lelki felüdüléséről és éppen egy becsületos dolgos fiatal párnak biztosít új életlehetőséget. Kihangsúlyozza ezt az is, hogy az egész

regény első személyben íródott, hogy annál bensőségesebb legyen. Ennyi a regény s ha kissé ironikus is ez a hang, ahogy nyomon követtük a probléma kifejtését, valóban csak ennyi. Deeping nem lát tovább a szűk kis polgári nosztalgiákon. Vagy tán szeretné elhithetni, hogy ha már föltétlen változik valami, hát változásnak elég ennyi is? Hol vagyunk már ettől!

SERES JÓZSEF

BENJÁMIN LÁSZLÓ: A TEREMTÉS UTÁN. (Versek, «Munkás-írók» Bp. 1948.)

Költőnek születni ma már nem elég: azzá is kell válni, önmagunk és a lét mindjobbán tudatosodó feltáráásával, a kifejezés teljességeért vívott állandó küzdelemben, számat vetve a jelennel és szót emelve a jövőért. A közös emberi sors mély gondkahangját úgy szöszaltatni meg, hogy egyéni világunk is csonkítatlanul benne zengjen — ez ma a költő legnehezebb feladata. Ami nehéz, az szép is — és «A teremtés után» versei azt bizonyítják, hogy ez az erőfeszítés sikerrel járhat: az igazi költő a kor követelte új lírában is biztosan megvetheti lábát, úgy rezonálva a mára, hogy egyúttal a holnapnak is szóljon. Benjámín László már első kötetében is (A betűöntők diadala) ezt az utat járta és most is hű önmagához, ami azt is jelenti, hogy hű ahhoz az eszméhez, amely táplálja és alakítja költészetét. Ez a költészet jelenleg a továbbfejlődés átmenetét tükrözi és a megszilárdulás, a leiggadt kifejezés itt-ott még az ingadozás kissé oldott állapotával vegyül benne. Emberi és költői hitelességének azonban éppen ez a megbonthatatlan, a maga egészében fejlődő személyiség a bizonyítéka, amelyben minden a maga helyén van, amelyben az egyéni lét kérdései óhatatlanul átsiklanak a közösség kérdéseibe és éppen azért, mert Benjámín nem lát öncélt a versben, noha arra tette fel életét:

*«Veresség után veresség ér
és mit cserélhetek?
Országot egy lóért? A versért
az életet.»*

De tudja azt is, hogy a vers csak akkor érték, ha felér a tettel és vannak

korszakok, amikor a tett fontosabb a versnél. Ebből a felismerésből ered lirájának az a humanizmusa, amely a szó legrégibb, mondhatnánk, görögös értelmében — harcos humanizmus. Az egész embert betöltő békevágy ez, amely nem passzív, hanem ha szükség van rá, megvédi vágya tárgyát. Harcos, mert harcban született, az üldöztetésben, az embertelenség éveiben fogant s a bosszú helyett a munkát, az építést választotta, anélkül, hogy egy pillanatra is feledné a rombolókat.

*«A bosszú többé nem vezet.
A gyilkos mozdulat
lecsillapult, de nem veszett
el, karomban maradt...
Mint éles, villogó kaszák,
bosszúval telt karok
őrzik az épülő hazát.
Hát úgy vigyázzatok!»*

Ez a figyelmeztetés állandóan ott lógob ebben a lassan békülő humanizmusban s ez adja feszültségét és értékét is: ebből értjük meg, hogy nem elvont, vértelen ideálról, nem holmi álhumanizmusról van szó, hanem olyan állásfoglalásról, amely tűzben edződött és magányban kovácsolódott, amíg alkotás és életforma el nem választható egységében forrott össze, hogy a «harminckét betű» hadseregével védje a költőt a halál ellen, hogy megkeresse a maga számára azt a klasszikusan leegyszerűsödő kifejezést, amely maradandóvá teheti. S most, hogy így, az egyéniség meleg és mégis harcos humanizmusa felől próbáljuk megközeleltetni Benjámint Lászlót, most látjuk: a munkássággal kapcsolódik szorosan össze ez a humanizmus. A munkásokkal, akikért a költő harcban zászló, munkában szerszám akar lenni, akik megtanítják újból az életre és a beszédre, a nem önmagunknak — a mindenkinek szóló beszédre. «Legyen már a fiúknak játék, mi nekünk élet vagy halál.» — ez az akarat és az építésbe vetett hit az, ami áthévíti Benjámint verseit, ami párosulva az emberért érzett erkölcsi felelősséggel és egy nem mindennapi költői tehetséggel tiszta és magasrendű költészetté teszi Benjámint politikai líráját is. Végso értékéről nehéz lenne ma még ítéletet mondani, annyi azonban bizonyos: sehol hamis hangot nem találunk, sehol kényszeredett feladatvállalást nem érzünk — a tökéletes versre törekszik s ez a törekvése, ha nem is

jár mindig sikerrel, a kötet minden versén meglátszik, ha másban nem, a szavak fölötti fegyelmezett uralomban. Kötetében akadnak, persze, kevéssé jelentős versek is, mint pl. a két kritikusra írt pamflettek, amelyeknek üde és csípős humora sem ellensúlyozza értéktelenségüket, akadnak vissza-csengő, utánérzett sorok, mint egyik költeménye végén az a sor, amely az európai és a magyar lírában is már régóta közhely: «emeld az égre üres tenyered» — az ilyenek azonban elég ritka esetek. Ha politikai verseiről beszélünk, hangsúlyoznunk kell, hogy Benjámint nem egyoldalú költő: a szerelemtől az elvont gondolkodásig mindenütt otthonosan mozog. Van valami szelíd meghittség és derű is benne, különösen, ha családjáról, gyermekeiről ír, van benne játékoság is és gazdag formai invenció, képei általában érzékletesek és szervesen a vers szövődékébe illeszkednek, néhol, mint a «Kinizsi» c. versében, már annyira, hogy külön ki sem elemezhető. Ez a verse különben a kötet csúcspontja: mondanivalóját itt olyan izzás hegeszti a benső és külső formához, hogy egyetlen hatalmas vízióban teljesedik ki a szimbolikus értelem:

*«Fogam közé szorítva két
halottat, két halott nevét,
bokázok, egyre lejtem.
Feledni kell! De győztesen,
duhaj táncban botolva sem,
rézergen sem fejeitem
szorosra zárni fogsorom —
felébred sirva a poronty,
ha nevüket kiejtem.»*

Végtelenül emberi és őszinte líra ez, leplezetlenül feltárja a lélek fájó pontjait is, a sebzettséget, a gyanakvást, az időnkinti pesszimizmust, de mindig a legnagyobb igényességgel. A kötet legjobb verseiben (Kinizsi, Bosszú, Félkézzel is, Csillagok és lovasok, Görögök, Alkú) Benjámint továbbí útját egy folyvást gazdaguló és egyre melegebben zengő humanizmus felé látjuk kirajzolódni, egy olyan humanizmus felé, amely nem vet el semmi emberi értéket és ugyanakkor frissen, érzékenyen és művészi megformálással veszi fel az épülő jelen élményeit is a maga élesen körvonalozott, egyéni, de nem beszűkülő világába.

SZABÓ EDE